

ЮВІЛЕЇ ТА УРОЧИСТІ ПОДІЇ
До 50-річчя кафедри фінансів і кредиту Харківського національного
університету імені В. Н. Каразіна

УКРАЇНЬКА НАЦІОНАЛЬНА ШКОЛА ФІНАНСІВ
І НАУКОВА ШКОЛА ФІНАНСІВ ХАРКІВСЬКОГО УНІВЕРСИТЕТУ

У 2016 році виконується 50 років з заснування кафедри фінансів і кредиту у Харківському університеті (державному, національному). У хронологічному порядку ця подія відбулася так: 5 квітня 1966 року МВССО (Міністерство вищої і середньої спеціальної освіти) УРСР видало наказ № 196 про організацію на базі економічного факультету ХДУ кафедри фінансів і кредиту з 1 вересня 1966 року, який зберігається дотепер у архіві Університету (ф-р 2792, оп. № 20, д. 1296, л. 89, стор. 3). У травні того ж року був виданий наказ ректора проф. В. Ф. Лаврушина, що дало змогу формувати штат кафедри та готуватись до початку нового 1966–1967 навчального року.

Кафедра була створена для підготовки фахівців з фінансів та кредиту для установ банків, фінансових служб підприємств всіх рівнів (район, область, республіка, держава), вищих учбових закладів, науково-дослідних інститутів, а також для створення наукових шкіл у цьому напрямку. З 1 вересня 1966 року кафедра приступила до підготовки фахівців, і вже у 1971 році відбувся перший випуск. Спеціальності новоствореної кафедри користувалися великою популярністю у абітурієнтів. Результати набору: 75 – денне відділення; 175 – заочне відділення; 250 – друга вища освіта, що дотепер залишається у ліцензованих обсягах. За приблизними розрахунками за роки свого існування кафедра підготувала більше 5000 випускників, серед яких велике розмаїття кар'єрних досягнень: від міністра фінансів до працівників фінансових органів і служб підприємств; від керівників обласних відділень НБУ до рядових банківських працівників. І зараз випускники кафедри продовжують поповнювати ряди працівників фінансово-кредитної сфери. Однак хотілося б розкрити «інтелектуальний багаж» кафедри, її позиції у сфері фінансової методології і теорії, місце, яке вона посідала у надбанні національної фінансової школи.

Щонайперше, професорсько-викладацький склад кафедри належав до колишніх представників *класичної української школи публічних фінансів*, які розробили загальний підхід до пояснення державних витрат як фінансових ресурсів, необхідних для виконання завдань держави, поділяючи їх за економічною сутністю, змістом і характером як звичайні та надзвичайні. Держава розглядалась як публічний союз, а загальним принципом фінансового господарства визнавався принцип економії (бережливості). Вважалось, що досягнення цього можливе в реалізації принципу соціальної справедливості у стягненні податків та у формуванні та розподілі державних витрат. Не випадково тому саме на базі кафедри фінансів і кредиту 21 квітня 2016 року була проведена презентація вперше перекладеної з англійської мови книги відомого професора Ч. Ф. Бастейбла «Общественные финансы» (Public Finance. By C. F. Bastable, London. Macmillan and Co., Limited, 1903), яка протягом більше ніж століття не була перекладена для українського читача.

Статус класичного університету та велика наукова спадщина К. К. Гаттенбергера, М. М. Алексеєнка, П. П. Мігуліна, М. І. Туган-Барановського, Т. Ф. Степанова, В. Ф. Левитського, П. І. Сокальського інших вимагала продовження наукового пошуку та створення відповідної наукової кафедри.

Фундатор кафедри та її перший завідувач, П. І. Верба, професор, доктор економічних наук, член-кореспондент АН УРСР, постійно підкреслював необхідність вивчення спадщини представників української класичної школи публічних фінансів (М. Х. Бунге, Д. І. Піхно, С. І. Іловайський, І. І. Патлаєвський, Л. М. Яснопольський, П. Л. Кованько, Г. Д. Сидоренко, І. І. Янжул, М. М. Цитович, М. І. Мітіліно, В. М. Твердохлебов та інших). Особливе місце займало вивчення спадщини професорів Харківського (тоді ще імператорського) університету. У працях цих вчених розроблені проекти реформування системи управління публічними фінансами в межах концепцій природного

права та суспільного договору. Сформульовано теоретичне підґрунтя інституційного забезпечення державного фінансового господарства як господарства публічного.

По-друге, важливе значення у представників класичної школи публічних фінансів, які активно використовувались викладачами, були напрацювання щодо *теорії державного кредиту*. О. М. Миклашевський, А. Я. Антонович, П. П. Мігулін, Л. В. Федорович, М. І. Туган-Барановський тісно пов'язували функціонування кредитних відносин з існуванням різних суспільних інститутів, з можливістю взаємного заміщення податкових і позикових фінансів, з необхідністю гармонійного поєднання комерційного і організованого та впорядкованого державного кредиту. Зокрема, диспропорції у цих напрямках М. І. Туган-Барановський вважав причиною виникнення кризових явищ, що і підтвердили фінансові кризи кінця ХХ – початку ХХІ століття. Закладені основи теорії державного кредиту активно використовував у своїй діяльності другий завідувач кафедри (після смерті П. І. Верби) – Є. П. Сичов, який тривалий час працював управляючим Орджонікідзевським відділенням Держбанку СРСР у м. Харкові – найбільшим у тодішньому Харкові.

По-третє, половину своєї історії кафедра працювала за умов *радянських часів та одержавлених фінансових ресурсів*. Це були не найкращі часи для виявлення якості саме публічності фінансів. Однак складові фінансової системи, інструменти, важелі та механізми здійснення бюджетної, фінансової політики, раціоналізація фінансових зв'язків між виробниками, фінансова оцінка їх діяльності ніяк не могли залишитися осторонь представників національної школи публічних фінансів. Простежується спадкоємність праць видатних представників цієї школи з попередніми науковими доробками (В. М. Федосов, О. Д. Василик, В. М. Опарін, П. І. Верба, В. М. Геєць, А. І. Даниленко, А. А. Чухно, Т. І. Єфіменко, І. О. Луніна, В. Л. Андрущенко, С. І. Юрій, С. В. Львовичкін, М. І. Крупка, І. І. Лукінов, А. К. Покритан, В. К. Черняк та інші).

Так, один із представників цієї плеяди вчених – О. Г. Ліберман – професор Харківського (на той час державного) університету став розробником реформи у народному господарстві середини 60-х років. Його думки про роль прибутку у плановій економіці, рентабельності в оцінці діяльності підприємств стали ключовими у подальшому реформуванні економіки СРСР.

Ключовою ознакою сучасної наукової школи кафедри, яку очолив професор, доктор економічних наук В. В. Глуценко, є вивчення сутнісних характеристик публічних *фінансів ринкової економіки*: державних доходів, державних видатків, податків, державного бюджету, державного кредиту, місцевих фінансів. Ринкова економіка, як відомо, спирається на множинність форм власності, яка породжує велику кількість різноманітних суб'єктів господарювання. Тому важливо дослідити фінансову політику держави, спрямовану на досягнення макро- і мікрофінансової стабілізації та сприяння стійкому економічному зростанню. У цьому контексті усебічно досліджуються фінансові проблеми місцевого самоврядування, децентралізації, податкового навантаження. На думку представників наукової школи кафедри, низка негативних явищ у фінансовій сфері, таких як: надмірна централізація бюджетної системи, необґрунтоване зростання в Україні видатків на виконання управлінських функцій держави; казначейська система касового виконання державного і місцевого бюджетів, яка виявилася шкідливою, оскільки істотно обмежила права розпорядників бюджетних коштів і органів місцевої влади. Взагалі реформи, що проводились в частині побудови бюджетної системи та формування місцевих фінансів, зовсім не мали ринкового характеру і тільки посилювали центральну владу. У цьому напрямку використовуються висновки учених-фінансистів (В. М. Суторміна, В. М. Федосова, В. М. Опаріна, П. І. Юхименка, А. М. Поддєрьогіна, Ю. Б. Іванова, Ц. Г. Огня, І. Я. Чугунова, О. І. Данілова, А. А. Гриценка, Т. В. Меркулової, А. І. Крисоватого та ін.).

Наразі кафедра продовжує свій динамічний розвиток, залишаючись на крок попереду «мейнстріму» фінансової науки. Ознакою сьогодення є інтеграція наукових розвідок у світовий науковий простір, свідченням чого є публікація численних статей працівників кафедри у періодичних виданнях, які індексуються у найвідоміших наукометричних базах, зокрема Scopus. Триває усебічне висвітлення та наукові опрацювання проблем суб'єктів господарювання, разом з тим, кількість векторів наукового пошуку

зростає. Розширюються обрії фінансової науки, набуваючи закріплення у вигляді тем науково-дослідницької роботи. Пошук фінансових доміант формування вартості підприємств в інноваційних траєкторіях мікроекономічного розвитку очолює О. І. Давидов. Дослідженням інституційної інфраструктури забезпечення стабільності публічних фінансів керує А. В. Хмельков. Формуванням фінансової архітектури забезпечення національного добробуту займається О. В. Глущенко. Кафедра створює новий фінансовий світогляд України.

Нарешті, неможливо обійти *освітній вимір наукових досліджень*, котрий знаходить відображення у широкому спектрі принципово нових інноваційних дисциплін і підручників, навчальних посібників, підготовлених викладачами кафедри для забезпечення викладання спеціальності з фінансів і кредиту. Кафедра акредитувала і нову спеціальність «Управління фінансово-економічною безпекою», отримала ліцензію на підготовку докторів філософії з галузі знань 07 «Управління і адміністрування» спеціальності 072 «Фінанси, банківська справа та страхування».

Кафедра наполегливо працює над завданнями та викликами, що їх ставить сьогодення. Побажаємо їй успіху!

**В. В. Глущенко,
доктор економічних наук,
професор, завідувач кафедри
фінансів і кредиту
Харківського національного
університету
імені В. Н. Каразіна**